

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГАЛИЦЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ІМЕНІ В'ЯЧЕСЛАВА ЧОРНОВОЛА
ЮРИДИЧНЕ ВІДДІЛЕННЯ

Циклова комісія юридичних дисциплін

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни

Кримінально-процесуальне право України

на тему:

Правовий статус свідка в кримінальному провадженні

Виконала:

Студентка групи ПБ-11

Панчишин Юлія

Науковий керівник

Денисовський М. Д.

Оцінка _____

Тернопіль, 2023

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС СВІДКА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	5
1.1. Процесуальне становище свідка.....	5
1.2.Права та обов’язки свідка у кримінальному провадженні.	8
РОЗДІЛ 2. ПОРЯДОК ВИКЛИКУ ТА ДОПИТУ СВІДКА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	11
2.1. Виклик свідка.....	11
2.2. Порядок допиту свідка.	14
2.3.Особи, які не можуть бути допитані як свідки.	19
РОЗДІЛ 3. СВІДОК – ЯК СУБ’ЄКТ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	25
3.1. Відповідальність свідка – підстави та процесуальний порядок.....	25
ВИСНОВКИ.....	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	30

ВСТУП

В кримінальному провадженні свідок є одним з головних джерел доказів. Він не є стороною у справі, але матеріал, який він надає, може бути вирішальним для розгляду справи в суді.

Тому тема правового статусу свідка в кримінальному провадженні є **дуже актуальною**, оскільки свідки мають важливе значення для дослідження злочинів і встановлення обставин справи. Правовий статус свідка визначає його права та обов'язки в процесі кримінального провадження, а також впливає на рівень захисту свідка від впливу інших сторін.

Отож, дослідження правового статусу свідка є важливим для забезпечення правильного і справедливого розгляду кримінальних справ, а також для захисту прав свідків та їх психологічного здоров'я. В наш час, коли мають місце неодноразові порушення законодавства, кожен може опинитися в ролі порушника, потерпілого чи свідка, тому необхідно знати свої права та обов'язки. Крім того, в останні роки спостерігається зростання числа злочинів, які вчиняються з використанням насильства чи підлягають кваліфікації як важкі або особливо тяжкі. Практика має багато випадків коли свідок змінює показання у судді, розголошує фактичні дані, які стали йому відомі під час досудового слідства, що приводить до руйнування доказів. Обвинувачення втрачає свої процесуальні положення. Практичне значення полягає у розробки статусу свідка для удосконалення можливості надати правдиві показання по кримінальній справі, виявити винного, встановити обставини вчиненого злочинного діяння. У зв'язку з цим, правовий статус свідка стає ще більш важливим та актуальним, оскільки свідки можуть бути потенційними жертвами злочину та потребувати підвищеного захисту. Будь-який громадянин України, якщо він став свідком події, що розслідується, незалежно від його положення може бути допитаний як свідок, крім випадків встановлених законом. Вік свідка кримінальним процесуальним законодавством не обмежений.

Об'єктом курсової роботи є правовий статус свідка в кримінальному провадженні. У роботі будуть досліджені правові засади, які регулюють статус свідків в кримінальному провадженні, їх права та обов'язки, а також відповідальність за порушення законодавства.

Будуть проаналізовані закони та нормативно-правові акти, які визначають правовий статус свідків, зокрема Кримінальний кодекс України, Кримінально-процесуальний кодекс, Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві".

Також будуть розглянуті практичні аспекти, що стосуються правового статусу свідка в кримінальному провадженні, зокрема порядок проведення допиту свідка, захист прав свідка від психологічного тиску та інших недозволених дій, а також відповідальність за дачу лжепоказань.

Отже, **основною метою курсової роботи** є детальне вивчення правового статусу свідка в кримінальному провадженні та його захисту від недозволених дій, що можуть взятися проти нього.

Таким чином, дослідження правового статусу свідка в кримінальному провадженні є важливим та актуальним для забезпечення справедливого судового процесу та захисту прав та інтересів свідків.

РОЗДІЛ 1. ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС СВІДКА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

1.1. Процесуальне становище свідка.

Процесуальне становище свідка - це його законне положення, яке регулюється процесуальним законодавством і пов'язане з участю свідка у кримінальному провадженні. Свідком є фізична особа, якій відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження, і яка викликана для давання показань [1].

Правовий статус свідка можна визначити виходячи з загальних положень теорії кримінального процесу. Згідно з правовим статусом, свідок виступає як джерело фактичних даних, надаючи об'єктивні докази щодо винності або невинуватості обвинувачуваної особи. У цьому контексті, свідок стає учасником кримінального процесу, взаємодіючи з суддею під час свідчень. Правові взаємовідношення між державою та свідком полягають у виконанні свідком свого цивільного обов'язку та наданні показань, що стосуються злочинних обставин, вчинених особою, яка перебуває під судовим слідством, або характеристики підозрюваного щодо його причетності до злочину. Це особливо актуально, коли з'являються сумніви щодо винності підозрюваного або його підпорядкованості юрисдикції суду.

Фактичні дані, як джерела доказів, свідок надає з точки зору своєї освіти, життєдіяльності, здатності надати оцінку вчиненого протиправного діяння. Якщо свідок не має правоздатності, він не може виступати у процесі та надавати свідчення. Правоздатність та дієздатність свідка у кримінальному процесі можна визначити як спеціальний правовий статус. Спеціальний статус свідка полягає в тому, що він має цивільну відповідальність надати показання по кримінальній справі, забезпечений спеціальною функцією, не має ніякого інтересу відносно підслідного та у разі погроз, здійснення насильства він має право на забезпечення відносно нього засобів захисту з боку правоохоронних органів[6].

Свідок, якого залучають до проведення процесуальних дій під час досудового слідства, зобов'язаний не розголошувати процесуальних даних, а також про це слідчий повинен отримати від нього підписку про нерозголошення фактів, які стали йому відомими. У разі розголошення свідок несе кримінальну відповідальність. Процесуальна форма кримінального процесу передбачає обов'язок свідка бути присутнім під час проведення слідчих дій. У разі неявки свідка без поважних причин або неповідомлення про причини неявки свідок може бути доставлений примусово через чергову частину органів міліції приводом. У цьому разі на свідка судом покладаються всі витрати, пов'язані з його приводом. Обов'язок свідка дати показання по кримінальній справі включає до себе його обов'язок дати правдиві показання. За завідомо неправдиві показання суду або за відмову від давання показань суду свідок несе кримінальну відповідальність[8].

«Завідомо неправдивими показаннями є пряме, умисне введення слідчого, прокурора, судді, колегіального суду в помилкове ставлення, цілеспрямований обман сторін процесу з боку свідка, який дає неправдиві показання. Процесуальні елементи охоплюють неправдиві показання як протиправне діяння, яке перешкоджає встановленню істини по кримінальній справі, приводить до не обґрунтованого, незаконного вироку суду»[6].

Правовий статус свідка можна визначити, виходячи із загальних положень теорії кримінального процесу. Виходячи з правового статусу свідка, визначеного системою правових норм, прав і обов'язків як засобу регулювання відносин між державою та особою, можна визначити, що свідок є джерелом фактичних даних [6]. Він містить докази винуватості або невинуватості особи, щодо якої розпочато кримінальне провадження. У зв'язку з цим, свідок, виступаючи як учасник кримінального процесу, «укладає згоду» про вступ у кримінально-процесуальні правовідносини зі слідчим та суддею. Основна роль свідка полягає в тому, що між державою та учасником кримінального процесу виникають правові відносини, які передбачають, що свідок повинен зробити свій громадянський обов'язок і надати показання для встановлення фактів

правопорушення або характеристики підсудного, коли суд сумнівається, чи можна притягнути його до відповідальності за вчинення правопорушення, або коли він не є обвинуваченою особою.

Процесуальний статус свідків у теорії кримінального процесу до кінця не визначений:

По-перше, свідок, на думку ряду авторів, не є стороною кримінального процесу, оскільки виконує обов'язок давати показання у кримінальному провадженні. Якщо ці показання не відповідають правилам допустимості доказів, свідок несе кримінальну відповідальність за дачу завідомо неправдивих показань відповідно до статті 384 Кримінального кодексу України [1].

По-друге, свідок не має права брати участь у кримінальному процесі. Він не має повноважень впливати на прийняття процесуального рішення у кримінальній справі про порушення, закриття справи, направлення обвинувальних актів до суду тощо. Свідок не може вказати на зміну обвинувачення не лише на досудовій, а й на стадії судового розгляду. Отже, необхідно зробити висновок щодо правової доктрини свідка в кримінальному процесі.

Кримінально-процесуальні правовідносини складаються та виникають з:

- норм кримінально-процесуального права;
- правоздатності та дієздатності особи;
- можливості здійснювати свої права під час кримінального провадження;
- належних юридичних фактів.

Як зазначає Слінько С. В.: «Всі учасники кримінального процесу мають дієздатність та правоздатність. Як джерела доказів свідок наводить фактичні дані щодо своєї освіти, життя, здатності давати оцінку вчиненому протиправному діянню. Якщо свідок не є дієздатним, він не може виступати в

процесі і давати свідчення. Дієздатність і правоздатність свідка у кримінальному процесі можна визначити як особливий правовий статус» [7].

Особливе процесуальне становище свідка закладається в тому, що він несе цивільну відповідальність за надання свідчень у кримінальному провадженні, не є зацікавленою стороною у кримінальному провадженні, наділений спеціальною функцією і має право на отримання захисту та безпеки від правоохоронних органів в разі погрози або насильства. Крім того, кожен громадянин має право на публічний, змагальний, диспозитивний розгляд справи, яка стосується обвинувачення проти нього. Щодо свідка, його особлива функція полягає в захисті його прав і свобод, а також виконанні громадянського обов'язку.

Отож, забезпечення прав свідків у кримінальному провадженні є необхідним і важливим завданням, адже чесні показання стають основою для перевірки інформації, отриманої під час попереднього розслідування, дають змогу виявити нові докази та встановити їх достовірність.

1.2.Права та обов'язки свідка у кримінальному провадженні.

В кримінально процесуальному кодексі України виписані основоположні права та обов'язки свідка в кримінальному провадженні, вони визначені в статті 66 Кримінально процесуального кодексу України. У свідка в кримінальному процесі є певні права. Вони становлять собою гарантію певних завдань, у яких бере участь свідок.

В ч.1 ст.66 КПК України зазначаються права свідка:

«1) знати, у зв'язку з чим і в якому кримінальному провадженні він допитується;

2) користуватися під час давання показань та участі у проведенні інших процесуальних дій правовою допомогою адвоката, повноваження якого підтверджуються згідно з положеннями [статті 50](#) Кодексу;

3) відмовитися давати показання щодо себе, близьких родичів та членів своєї сім'ї, що можуть стати підставою для підозри, обвинувачення у вчиненні ним, близькими родичами чи членами його сім'ї кримінального правопорушення, а також показання щодо відомостей, які згідно з положеннями [статті 65](#) Кодексу не підлягають розголошенню;

4) давати показання рідною або іншою мовою, якою він вільно володіє, і користуватися допомогою перекладача;

5) користуватися нотатками і документами при даванні показань у тих випадках, коли показання стосуються будь-яких розрахунків та інших відомостей, які йому важко тримати в пам'яті;

6) на відшкодування витрат, пов'язаних з викликом для давання показань;

7) ознайомлюватися з протоколом допиту та заявляти клопотання про внесення до нього змін, доповнень і зауважень, а також власноручно робити такі доповнення і зауваження;

8) заявляти клопотання про забезпечення безпеки у випадках, передбачених законом;

9) заявляти відвід перекладачу» [1].

Перед дачею показань свідок слідчий або суддя пояснює обставини, з яких слід давати показання. Свідок має право давати показання вільно і без примусу. Закон стоїть на захисті громадянина, який виступає свідком, від переслідувань з будь-якого боку.

Актуально, що сам свідок чи за завданням слідчого повинен перевіряти протокол записаних слідчим показань і вносити виправлення, якщо дещо не сходиться.

Хочу врахувати важливість допомоги адвоката, на мою думку, вона є неминучою, тому що свідок надає свої показання одразу один на один, а так як до нього може застосовуватись як моральний, так і фізичний вплив, від якого не

кожен може бути захищений, оскільки бувають різні ситуації участі в допиті адвоката врятує від такого впливу.

Т. А. Позяк зазначає: «Показання в судді слід давати усно, це допоможе судді правильно оцінити не тільки зміст показань, але й прийняти і оцінити джерело доказів. При допиті свідка з перекладачем повідомляється вся необхідна інформація про перекладача, а також право заявити про відвід перекладача, коли свідок має підстави сумніватися, що перекладач може надати точний переклад. Наша держава припускає відшкодування витрат, понесених свідком, коли він з'явився на виклик органам попереднього допиту та суду»[8].

Свідок має право подати запит на забезпечення безпеки. Застосовуються заходи безпеки такі, як:

- особистий захист,
- захист житла і майна,
- видача спеціального засобу індивідуального захисту,
- зміна документів і зовнішній вигляд,
- зміна місця роботи або навчання,
- закритий суд або інше [8].

До обов'язків свідка належать згідно з КПК:

- «прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду;
- давати правдиві показання під час досудового розслідування та судового розгляду;
- не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора, суду відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього, і які стали відомі свідку у зв'язку з виконанням його обов'язків» [1].

Першочерговим завданням свідка є надання достовірних свідчень, стосовно тієї справи, по якій він прибув. Свідок буде нести кримінальну відповідальність у випадках:

- надання свідомо неправдивих свідчень слідчому, прокурору, слідчому судді або суду
- відмови в наданні доказів слідчому, прокуророві, слідчому судді або суду

За неявку до слідчого, прокурора, слідчого судді або суду, для свідка таке передбачена відповідальність. Для забезпечення цього обов'язку відповідні органи повинні викликати свідків для прибуття до суду.

Кримінально-процесуальний кодекс України передбачає обов'язкову явку за викликом слідчого, прокурора чи суду. Відсутність свідків для допиту, навіть якщо вони виправдані, ускладнює роботу національних органів. Свідків можуть попросити не розголошувати дані попереднього розслідування без дозволу слідчого чи прокурора.

Кримінально-процесуальний кодекс передбачає, що свідки, окрім з'явлення до суду для судового розгляду, зобов'язані брати участь в інших кримінальних провадженнях. Слідчий може перехресно допитати двох чи більше осіб, які вже були допитані, щоб з'ясувати розбіжності в їхніх свідченнях. Свідки можуть у разі потреби брати участь у впізнанні предметів чи трупів, у проведенні слідчих експериментів.

Підсумовуючи, приходимо до висновку. Попри те, що свідок практично не керує кримінальним провадженням, не є заінтересованою особою у певній справі, а є допоміжною стороною, без участі свідка у кримінальному провадженні, справа вважається в рази важчою.

РОЗДІЛ 2. ПОРЯДОК ВИКЛИКУ ТА ДОПИТУ СВИДКА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

2.1. Виклик свідка.

Слідчий суддя під час досудового розслідування чи суд під час судового провадження має право за власною ініціативою або за клопотанням слідчого, прокурора, підозрюваного, обвинуваченого, його захисника, потерпілого, його представника здійснити судовий виклик певної особи, якщо слідчий суддя чи

суд встановить наявність достатніх підстав вважати, що така особа може дати показання, які мають значення для кримінального провадження, або її участь у процесуальній дії є обов'язковою [1].

Причини виклику особи слідчим і прокурором практично є однаковими, вони несуть за собою певну кількість підстав припускати, що людина може надати свідчення, які є вагомими для справи, чи присутність свідка є необхідною. Посилання в законі на обов'язкову участь особи під час кримінального провадження також належить до підстав виклику особи.

Порядок здійснення виклику в кримінальному провадженні передбачено у ст. 135 КПК України: «Особа викликається до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду шляхом вручення повістки про виклик, надіслання її поштою, електронною поштою чи факсимільним зв'язком, здійснення виклику по телефону або телеграмою» [1]. Із зазначених засобів виклику особи, такими, що є актуальними на теперішній час є виклик по телефону та електронною поштою.

Здається за необхідне обов'язково під час виклику особи:

- факсимільним зв'язком – до рапорту про такий виклик додавати звіт факсимільної машини щодо здійснення фактичного відправлення повістки;
- електронною поштою – при відправці повідомлення з викликом встановлювати функцію «підтвердження про прочитання», при цьому такий звіт потрібно роздрукувати та додати до рапорту про виклик особи [9].

До того ж згідно з ч. 2 ст. 136 КПК України, належним підтвердженням отримання особою повістки про виклик або ознайомлення з її змістом іншим шляхом є розпис особи про отримання повістки, в тому числі на поштовому повідомленні, відеозапис вручення особі повістки, будь-які інші дані, які підтверджують факт вручення особі повістки про виклик або ознайомлення з її змістом [1].

Дзвінок можна підтвердити, шляхом замовлення в телефонній компанії інформацію про телефонний дзвінок, в якому є інформація про номери дзвінків, час розмови і т.д.

На теперішній час, якщо суд не володіє даними, що підтверджують виклик свідків у кримінальному провадженні в судове засідання у встановленому Кримінальним процесуальним кодексом України порядку (поштові повідомлення не отримуються та повертаються до суду у зв'язку із закінченням терміну їх зберігання у відділенні поштового зв'язку), суди доходять висновку щодо відсутності передбачених ст. 139, ч. 3 ст. 142 КПК України підстав для здійснення приводу зазначених осіб, здійснюють повторний виклик і, як підсумок, як мінімум, відбувається значне затягування термінів судового розгляду [9].

Іншими словами, у випадку небажання свідка з різних причин отримувати поштові повідомлення, гарантувати його прибуття в суд фактично є неможливим.

Як зазначає Чумак К. О. : «Вирішити вказане проблемне питання можливо шляхом доповнення ч. 1 ст. 57 КПК України п. 4 та ч. 2 ст. 66 КПК України п. 4 щодо обов'язку свідка та потерпілого повідомляти слідчого, прокурора, слідчого суддю, суд про місце своєї реєстрації та/або фактичного місцеперебування та про зміну місця своєї реєстрації та/або фактичного місцеперебування. Також доцільним є доповнення ст. 136 КПК України частиною 3, в якій визначити, що належним підтвердженням отримання повідомлення про виклик вважається направлення повістки на адресу місця реєстрації та/або фактичного місцеперебування, яка була повідомлена свідком або потерпілим слідчому, прокурору, слідчому судді, суду. Внесення зазначених змін дозволить удосконалити положення чинного кримінального процесуального законодавства щодо порядку виклику у кримінальному провадженні свідків та потерпілих, що сприятиме дотриманню прав, свобод та

законних інтересів учасників кримінального провадження та розумності строків.» [9].

2.2. Порядок допиту свідка.

Свідчення особи відіграє важливу роль у сфері доказів, адже особа може володіти інформацією, при відсутності якої, доказів буде доволі мало для забезпечення повного розгляду кримінальної справи.

Надання показань особи у справі відзеркалює принцип безпосередності судового розгляду, встановленого у ст. 23 Кримінального процесуального кодексу: «Суд досліджує докази безпосередньо, показання учасників кримінального провадження отримує усно [1].

В першу чергу розглянемо, для виклику свідка для його подальшого допиту, необхідна ініціатива сторін кримінального провадження чи представника юридичної особи. Вони повинні подати клопотання про допит певного свідка, а слідчий суддя приймає рішення винесенням ухвали після ознайомлення з даним клопотанням.

Як зазначає Смик С. І. : «Клопотання слідчого, прокурора, з яким він звертається до слідчого судді, – це його рішення з правових питань, що виникли в розслідуваному ним кримінальному правопорушенні, але воно є проміжним. Остаточне рішення, яке обов'язкове для виконання, приймає слідчий суддя, який здійснює запобіжний контроль з метою недопущення прийняття на досудовому розслідуванні незаконних і необґрунтованих рішень, які суттєво обмежують права і свободи громадян. Рішення слідчого, прокурора, вираженні у формі клопотання, можна зарахувати до групи процесуальних рішень на досудовому розслідуванні, які є об'єктом судового контролю» [13].

На його думку, законодавець надто «скуппо» регламентує процесуальний порядок розгляду клопотання про проведення допиту свідка, потерпілого на стадії досудового розслідування в судовому засіданні, обмежуючись загальним – «сторона кримінального провадження має право звернутися до слідчого судді

із клопотанням провести допит такого свідка чи потерпілого в судовому засіданні, в тому числі одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб [13]. До думки якої я схиляюсь.

Порядок подання клопотання щодо допиту свідка чи потерпілого на стадії досудового розслідування в судовому засіданні і розгляду даного клопотання, вимагає вичерпного регулювання, враховуючи необхідність забезпечення законних прав та інтересів осіб.

Ознайомлюючись із поданим клопотанням про допит свідка, потерпілого на стадії досудового розслідування в судовому засіданні, слідчий суддя зобов'язаний впевнитись, що воно відповідає встановленим нормам КПК України.

До клопотання слідчий, прокурор можуть додати неоригінали документів як аргумент доводів, зазначених у клопотанні. Також можна додати копії матеріалів, що підтверджують доводи клопотання (довідка лікаря про тяжку хворобу, відомості, що вказують на небезпеку для життя чи здоров'я свідка чи потерпілого, тощо).

Також у своїй роботі Смик С. І. обумовив: «В КПК України необхідно закріпити в конкретній нормі процесуальну форму клопотання слідчого, прокурора, оскільки саме в цьому процесуальному документі виражається не остаточне обов'язкове для всіх рішення, а тільки позиція зазначених суб'єктів щодо вирішення конкретного питання, виходячи з обставин кримінального провадження. Ґрунтується вона на основі внутрішнього переконання слідчого, прокурора, які досліджують відповідні докази в кримінальному провадженні, а виражається у формі клопотання, пропозиції слідчого про прийняття такого рішення суддею. Уважаємо, що чинний КПК України доцільно доповнити окремою статтею про вимоги, яким має відповідати клопотання слідчого» [13].

Процедура проведення допиту в судовому засіданні відіграє величезну роль у майбутніх підставах вважати показання свідка достовірними. Дана процедура визначена в ст. 352 КПК України. Так як достовірність показань

напряму залежить від особи що надає показання, суд ще до проведення допиту встановлює інформацію про його особу і дізнається про його стосунки як з обвинуваченим так і з потерпілим. До того ж, головуючий повинен встановити, чи ознайомлений свідок зі своїми правами та обов'язками, якщо є потреба, пояснює йому їх, а також дає попередження про передбачену кримінальну відповідальність за відмову від дачі показань, або завідомо неправдиві показання. Після проведення цієї процедури, головуючий приводить свідка до присяги.

Лушпієнко В. вказує: «Суд повинен урахувати можливість необ'єктивності свідка, що викликана різноманітними обставинами: симпатією до однієї зі сторін, дружніми чи сімейними зв'язками тощо. Це зумовлює складнощі оцінювання судом такого засобу доказування. Тому суд на стадії безпосереднього дослідження доказів повинен виявити такий зв'язок, що надалі матиме значення для правильного оцінювання цього джерела відомостей про факти чи обставини кримінального провадження під час прийняття рішення в цьому провадженні» [14].

Часто важко встановити правдиву інформацію про особу, в тих чи інших випадках допускаються анонімні показання. Хоча у дослідженнях багато критичних коментарів щодо приховування особи свідка. Зокрема, вказується на порушення у цій справі принципів безпосередності, змагальності та рівноправності сторін, а саме на ризик фальсифікації доказів та використання залучених лжесвідків, до нерозголошення достовірних даних про особу. Це також створює ситуацію, в якій сторона захисту обмежена в можливості захищати свої претензії та оскаржувати вимоги обвинувачення.

Також Лушпієнко у своїй роботі відзначає, що використання як доказів показань, наданих анонімними свідками, загалом узгоджується з положенням Європейської конвенції про захист прав та основоположних свобод людини, а саме з практикою застосування ст. 6 Конвенції, що передбачає право на справедливий судовий розгляд. Однак для їх використання необхідні достатні й

обґрунтовані причини та наявність реальної загрози життю і здоров'ю свідка [14].

Відповідно до п. п. 9–10 ч. 2 ст. 65 КПК України, свідки, до яких застосовано заходи безпеки, не можуть бути допитані щодо дійсних даних про їхню особу; інші особи, які мають відомості про дійсні дані осіб, до яких застосовано заходи безпеки, не можуть бути допитані щодо цих даних [1]. Вчені наголошують, що ця норма є досить недовершеною, оскільки виходячи з неї важко зрозуміти, про які саме заходи безпеки ведеться мова: заходи, що спрямовані на нерозголошення інформації про особу, чи на фізичний захист особи та охорону її житла, чи пов'язані з переселенням в інше місце проживання.

Існує два види допиту: первинний та повторний. Повторно свідок може бути допитаний у випадку:

- Подання клопотання стороною
- Якщо раніше він не свідчив на рахунок тих чи інших обставин

За місцем допиту свідка поділяють:

- допит в залі судового засідання;
- допит з використанням технічних засобів з іншого приміщення для забезпечення безпеки;
- допит в режимі відеоконференції.

У випадку виявлення розбіжностей, для їх з'ясування суд може призначити одночасний допит двох або більше допитаних учасників провадження. При одночасному допиті даних осіб, є велика ймовірність виявити особу, яка є причиною розбіжностей. На початку допиту перевіряється, чи знайомі викликані особи, що неможливо при допиті анонімних осіб. А також показання на попередніх допитах будуть оприлюднені лише після того, як вони були отримані на паралельному допиті.

Гутник Є. С. висуває думку, що сучасна система виклику та допиту свідків має декілька важливих прогалин: «По-перше, варто доповнити КПК статтею, яка містить наведені в роботі рекомендації ЄСПЛ стосовно підстав відмови в клопотанні виклику свідка захисту. По-друге, відсутня конкретизація, як саме суддя має контролювати хід допиту свідка. Доцільним буде уточнити, що суддя має право втрутитися в хід допиту свідка за наявності образ, психологічного тиску, погроз та вимагати від особи, яка ставить питання, припинити ці дії; за невиконання вимог суду може накладатися грошове стягнення. По-третє, можна доповнити КПК нормою про можливість визнання допустимим показань відсутнього на засіданні свідка у виняткових випадках, що унеможлиблюють прибуття до суду (смерть, перебування в іноземній державі, служба в Збройних Силах України, участь в Операції об'єднаних сил чи подібних операціях, тощо). По-четверте, до КПК треба окремо внести положення щодо допиту анонімного свідка – обмежити з'ясування стосунків з обвинуваченим або з іншим учасником справи, якщо це потребує розкриття місця роботи, посади, місця проживання свідка, його родини» [15].

Приходячи до висновку, можна зазначити, що процедура допиту свідка, потерпілого на стадії досудового розслідування в судовому засіданні прагне докладної регламентації в законі. Оскільки вся процедура, починаючи з моменту виникнення в слідчого, прокурора переконання в необхідності проведення допиту, закінчуючи прийняттям певного рішення слідчим суддею, весь цей порядок повинен бути чітко зазначений у законодавчих нормах, для уникнення подвійної інтерпретації.

Загалом, Смик С. І. зазначив вичерпний перелік комплексу дій і рішень учасників кримінального провадження, що разом становлять порядок здійснення допиту свідка, потерпілого під час досудового розслідування на стадії досудового розслідування в судовому засіданні, а саме:

- «звернення до слідчого судді з клопотанням про проведення допиту в порядку ст. 225 КПК України;

- реєстрація клопотання в автоматизованій системі документообігу суду; розгляд клопотання по суті;
- виклик свідка, потерпілого та інших осіб для участі в проведенні допиту;
- безпосередній допит свідка, потерпілого (в судовому засіданні за місцем розташування суду;
- в рамках виїзного засідання;
- ознайомлення з результатами допиту за клопотанням сторони кримінального провадження» [13].

2.3. Особи, які не можуть бути допитані як свідки.

Згідно із ст. 65 КПК України: «Свідком є фізична особа, якій відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доведенню під час кримінального провадження, і яка викликана для давання показань» [1].

Так само у законі встановлено, які особи не можуть надавати показання, а саме:

1) Захисник, представник потерпілого, цивільний позивач, цивільний відповідач, законний представник потерпілого, цивільного позивача у кримінальному провадженні – про відомості, які стали їм відомі у зв'язку з виконанням функцій представника чи захисника.

2) Адвокати – про відомості, що становлять адвокатську таємницю. Згідно ст. 2 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»: «Адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених цим Законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та

інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності» [2].

При цьому згідно ч. 2 ст. 22 гласить: «Інформація або документи можуть втратити статус адвокатської таємниці за письмовою заявою клієнта (особи, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених цим Законом підстав). При цьому інформація або документи, що отримані від третіх осіб і містять відомості про них, можуть поширюватися з урахуванням вимог законодавства з питань захисту персональних даних»[2].

3) Нотаріуси – про відомості, які становлять нотаріальну таємницю;

Відповідно до ст. 8 Закону України: «Нотаріальна таємниця - сукупність відомостей, отриманих під час вчинення нотаріальної дії або звернення до нотаріуса заінтересованої особи, в тому числі про особу, її майно, особисті майнові та немайнові права і обов'язки тощо. Нотаріус та особи, зазначені у статті 1 цього Закону, а також помічник нотаріуса зобов'язані зберігати нотаріальну таємницю, навіть якщо їх діяльність обмежується наданням правової допомоги чи ознайомленням з документами і нотаріальна дія або дія, яка прирівнюється до нотаріальної, не вчинялась» [3].

Тобто, нотаріус не може надавати показання в якості свідка відомостей, що являють собою нотаріальну таємницю, окрім випадків, коли цього вимагають особи, за дорученням яких або щодо яких вчинялися нотаріальні дії.

Як зазначає Рогатинська Н.: «Нотаріус та інші особи, що вчиняють нотаріальні дії або прирівняні до них, а також стажист нотаріуса зобов'язані зберігати нотаріальну таємницю, навіть якщо їх діяльність обмежується наданням правової допомоги чи ознайомленням з документами і нотаріальна дія або дія, яка прирівнюється до нотаріальної, не вчинялась. Будь-яке втручання в діяльність нотаріуса, зокрема з метою перешкоджання виконанню ним своїх обов'язків або спонукання до вчинення ним неправомірних дій, у тому числі вимагання від нього, його стажиста, інших працівників, які знаходяться у трудових відносинах з нотаріусом, відомостей, що становлять

нотаріальну таємницю, забороняється і тягне за собою відповідальність відповідно до законодавства» [16].

4) Медичні працівники та інші особи, коли їм під час виконання професійних або службових обов'язків стане відомо про хворобу, медичний огляд, обстеження та його результати, інтимні сторони та сім'ю в житті, що є конфіденційною медичною інформацією.

Лікарська таємниця ґрунтується на Клятві Гіппократа і Клятві лікаря України. Клятва Гіппократа гласить: «Про що б я не дізнався під час виконання своїх професійних дій або помимо них, що б не побачив і не почув про дії людського життя, які не слід будь-коли розголошувати, я змовчу, вважаючи це таємницею».

У Клятві лікаря, затвердженій Указом Президента України від 15 червня 1992 р. Зазначено: «Кожен, хто її приймає, клянеться зберігати лікарську таємницю, не використовувати її на шкоду людині». Відповідно до ч. 1 ст. 286 ЦК України: «Фізична особа має право на таємницю про стан свого здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про відомості, одержані при її медичному обстеженні»

Згідно зі ст. 40 Основ законодавства України про охорону здоров'я: «Медичні працівники та інші особи, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну і сімейну сторони життя громадянина, не мають права розголошувати ці відомості, крім передбачених законодавчими актами випадків» [4].

«Умисне розголошення лікарської таємниці особою, якій вона стала відома у зв'язку з виконанням професійних чи службових обов'язків, якщо таке діяння спричинило тяжкі наслідки», несе за собою кримінальну відповідальність за ст. 145 КК України.

5) Священнослужителі – про відомості, одержані ними на сповіді віруючих.

Священнослужитель не може бути допитаний чи давати пояснення про обставини, які стали йому відомі під час сповіді віруючого. Відповідно до моральних принципів та умов, що виникають під час сповіді між представником церкви та віруючим, священник не може діяти як свідок. Сповідь, що символізує помирення віруючого з Богом, передбачає покаяння у власних гріхах перед священником. У православ'ї та католицизмі сповідь вважається таїнством, на відміну від протестантизму, який використовує відкрите покаяння. Щодо ставлення представників церкви до злочинів, про вчинення яких знає священник під час сповіді, це питання може викликати розбіжності поглядів. Якщо священник дізнається про злочин (наприклад, замах на життя людини) важливий з суспільної точки зору, то він повинен негайно повідомити про це владу.

Вчинок, коли людина шукає підтримки священника для гріховних задумів, порушує інтереси суспільної безпеки, і тому священник має звернутися до правоохоронних органів, оскільки це не порушує принципів сповіді. Якщо людина сповідається у вже вчиненому злочині, то вона повинна понести як суспільне, так і духовне покарання, а священник повинен підтримати ініціативу щодо звернення до правоохоронних органів.

Ситуація є набагато складнішою, коли особа сповідається вже після вчинення злочину. Людина мусить понести два види покарання: як суспільне – так і духовне.

6) Журналісти – «про відомості, які містять конфіденційну інформацію професійного характеру, надану при умові нерозголошення авторства чи джерела інформації».

Обов'язок журналіста зберігати конфіденційність джерела інформації є не лише правом, а й обов'язком, згідно з журналістською етикою, і визнається законом. Конфіденційна інформація, яка ідентифікує джерело, перебуває під

захистом закону від втручання з боку органів, які здійснюють кримінальне провадження.

Дивлячись зі сторони принципів журналістської етики, зберігати в таємниці ім'я джерела, тобто особи, яка надала інформацію журналісту, є не тільки правом, але й обов'язком журналіста. Відповідно до Декларації принципів поведінки журналістів: «Журналіст зобов'язаний зберігати професійну таємницю щодо джерела інформації, отриманої конфіденційно».

Згідно з Рекомендацією Комітету Міністрів Ради Європи «Про право журналістів не розкривати свої джерела інформації» термін «джерело» являє собою будь-яку особу, яка забезпечує інформацією журналістів.

Більше того, визначено термін «інформація, яка відображає джерело», що включає в себе «ім'я та персональні дані, наприклад: голос або зображення джерела; фактичні обставини, за яких журналіст отримав інформацію від джерела; неопублікований зміст інформації, що був наданий журналісту джерелом, та персональні дані журналістів і їх службовців, пов'язані з їх професійною діяльністю». Ця інформація відображає джерело та знаходиться під захистом закону від будь-яких втручань, включаючи посадових осіб, що займаються кримінальними провадженнями.

7) Професійні судді, народні засідателі та присяжні – під час ухвалення судових рішень питання, що виникають, можуть обговорюватися в нарадчій кімнаті, але розкривати їх деталі суддям та присяжним недозволено, крім ситуацій, коли розглядається кримінальне провадження щодо завідомо неправосудного вироку чи ухвали. У такому випадку свідчення суддів, які були присутні на нараді, може бути важливим доказом. Нарадча кімната призначена тільки для розгляду судових справ та займається розглядом справ тільки в складі, що прийняв ці рішення.

Винятковою ситуацією може бути показання для кримінального провадження щодо прийняття суддею (суддями) завідомо недоброчесного

вироку або ухвали, у випадку, коли ті самі судді, які були присутні в нарадчій кімнаті, можуть надавати показання про обставини, які підлягають доказуванню.

8) Особи, які брали участь в укладенні та виконанні угоди про примирення в кримінальному провадженні, – коли особи, які беруть участь в укладенні та виконанні угоди про примирення, отримали додаткову інформацію про обставини, пов'язані з цією угодою. Серед учасників знаходяться потерпілий, його представник і законний представник, підозрюваний або обвинувачений, його захисник і законний представник, а також інша особа, яка була погоджена сторонами кримінального провадження (медіатор).

9) Особи, до яких застосовані заходи безпеки, – щодо дійсних даних про їх особи. Як зазначає Рогатинська Н. «Про осіб, щодо яких може бути вжито заходів забезпечення безпеки, та про осіб, які мають відомості про дійсні дані про осіб, до яких застосовані заходи безпеки, за розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист, передбачено кримінальну відповідальність за ст. 381 КК України» [16].

10) Особи, які мають відомості про дійсні дані про осіб, до яких застосовані заходи безпеки, – про ці дані. Не можуть без їх згоди бути допитані як свідки особи, які мають право дипломатичної недоторканності, а також працівники дипломатичних представництв – без згоди представника дипломатичної установи. Відповідно до пунктів 13–16,25 Положення про дипломатичні представництва та консульські установи іноземних держав в Україні, затвердженого Указом Президента України від 10 червня 1993 р. : «Глава дипломатичного представництва і члени дипломатичних представництв не зобов'язані давати показання як свідки, а в разі їх згоди чи бажання давати такі показання вони не зобов'язані з'являтися в суд чи органи слідства».

Консульські службовці та працівники обслуговуючого персоналу не можуть відмовитися давати показання як свідки. Але вони не зобов'язані давати показання з питань, пов'язаних з виконанням службових обов'язків, а також показання, що роз'яснюють законодавство акредитуваної держави. У разі

відмови консульських посадових осіб давати показання як свідки, до них не можуть бути застосовані заходи примусу або покарання. Держава, що представляється консульською установою, може відмовитись від привілеїв та імунітетів працівників консульської установи. Норми, встановлені Положенням про дипломатичні представництва та консульські установи іноземних держав в Україні, в тому числі й щодо імунітету свідків, можуть змінюватися двосторонніми угодами [17].

Отож, правовою основою процесуального статусу осіб, які не можуть бути допитані як свідки, є Кримінальний процесуальний кодекс України, а також інші закони та нормативно-правові акти, які визначають процесуальну діяльність та безпеку цих осіб.

РОЗДІЛ 3. СВІДОК – ЯК СУБ'ЄКТ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

3.1. Відповідальність свідка – підстави та процесуальний порядок.

Відповідно до ч. 2 ст. 84 КПК України, до системи процесуальних джерел доказів належать: показання, речові докази, документи, висновки експертів [1].

Втім, свідчення особи можуть повністю передати обставини та особливості вчинення відповідного злочину, тож вони є найбільш ефективним видом джерел доказів. Вони стосуються всіх важливих обставин справи та допомагають встановити повний набір фактів, які, ймовірно, будуть доведені. Тому умисне неправдиве свідчення заважає суду винести законне, обґрунтоване та справедливе рішення. Саме через це будь-яка подібна практика потребує відповідної реакції з боку правоохоронних органів.

В наш час в державі дуже поширені випадки дачі завідомо неправдивих показань, які охоплюють всю кримінальну практику. Утім, відбувається не тільки модифікація свідчення особи з метою зменшення відповідальності обвинуваченого, а й надання всіх доказів істотно впливає на обвинувачення, навіть виключаючи його з кримінального переслідування. Особа, що надає неправдиві показання, стає більш юридично обізнаною. Саме тому, питання, що

впливають із надання неправдивих свідчень, є особливо актуальними в сьогоденні як в теорії, так і в практиці.

В останні роки передбачається більш гуманне ставлення до відповідальності за дачу завідомо неправдивих показань. Нехважаючи на те, що дані випадки дуже поширені, якщо заглянути в судову практику, ми зможемо знайти доволі мало випадків притягнення до відповідальності свідка за правопорушення даного роду.

При цьому, під час вчиненні такого злочину, обов'язковою складовою правопорушення є вчинення особою його у формі прямого умислу. Так можна вважати, виходячи з ухвали суду, яка гласить: «Лише завідомо неправдиве показання свідка під час провадження дізнання, досудового слідства, здійснення виконавчого провадження або проведення розслідування тимчасовою слідчою чи тимчасовою спеціальною слідчою комісією Верховної ради України або в суді є кримінально-караним і тим самим визначив суб'єктивну сторону даного злочину у виді прямого умислу».

Існують ситуації. Коли свідок що надає показання, дуже злякався чи просто розгубився, коли бачив події на власні очі, через це не був у стані адекватно сприймати події, які трапились. Через це, в подальшому він дав неправдиві свідчення слідчому та судді, що точно не сприяло встановленню істини у справі. Зрозуміло, що такі особи не можуть підлягати кримінальній відповідальності, в силу відсутності умислу в їхніх діях. Адже існує ціла низка поважних причин, через які особа могла помилитись, незважаючи на те, що діяла добросовісно, тому її діяння не можуть трактуватись як правопорушення.

Мотив не є необхідною складовою неправдивих дачі показань особи, при вчиненні нею такого правопорушення. Але він буде впливати на кваліфікацію, якщо є корисливим. Отже, мотив такого складу злочину потребує обов'язкового встановлення.

У своєму дослідженні, Якимовський Л. Л. зазначив чинники, які можуть спонукати свідка до дачі неправдивих показань, ними є:

— «особиста зацікавленість (побоювання відповідальності, розголошення інтимних зв'язків, дискредитації себе та своїх знайомих, користь, помста, сором, тощо.)

— характер взаємин з обвинуваченим або потерпілим (образа, суперництво, помста, родинні, дружні або ворожі стосунки)

— вплив з боку зацікавлених осіб, які спонукають його до неправдивих показань шляхом підкупу, погроз, домовленостей, тощо.

— психологічний стан у зв'язку з допитом (боязнь помсти, службовий або інший залежний стан від обвинуваченого чи потерпілого, почуття жалю до обвинуваченого, потерпілого або їх родин, небажання погіршувати становище обвинуваченого, прагнення надати йому підтримку, тощо.

— розуміння допиту як важкого обов'язку, як небажаної процедури, пов'язаної з утратою часу, побоювання повторних викликів і судової тяганини, втрата будь-якого інтересу до справи

— релігійні та національні почуття, кругова порука

— несприятлива процесуальна обстановка, коли слідчий порушує регулюючі допит законодавчі норми, викликає конфліктну ситуацію або сам помиляючись, створює в допитуваного неправильне уявлення щодо цілей і завдання допиту» [18].

ВИСНОВКИ

Розгляд теоретичних питань, пов'язаних із визначенням правового статусу свідків у кримінальному процесі України, дозволяє зробити наступні висновки.

Як зазначає Закревська Т. О.: «Правовий статус свідка є системою закріплених у кримінально процесуальному законодавстві прав, обов'язків, а також відповідальності, які дозволять йому максимально ефективно реалізовувати свої функції у кримінальному провадженні. Правовий статус свідка належним чином урегульований і деталізований законодавцем, з урахуванням запропонованих змін та доповнень, покликаний сприяти ефективному здійсненню ним завдання із забезпечення швидкого, повного та неупередженого досудового розслідування та судового розгляду. Відповідно ця категорія є вихідною під час вдосконалення законодавства, що стосується участі свідка у кримінальному провадженні» [6].

Розроблено механізм регулювання порядку звернення за відшкодуванням витрат, прийняття рішень про відшкодування витрат, а також щодо прав, обов'язків і відповідальності з конкретних правовідносин. Для захисту конкретних законних інтересів свідків розроблено механізм правової допомоги свідкам.

Було зроблено висновок, що свідок бере участь у інших правовідносинах, врегульованих окремими нормами кримінально-процесуального права, такими як оскарження дій та рішень посадових осіб, отримання відшкодування витрат та забезпечення безпеки. В результаті цього, було обґрунтовано, що свідок має законний інтерес у кримінальному судочинстві, що дає про себе знати в прагненні захистити свої конституційні та процесуальні права, отримати відшкодування витрат, захистити своє життя, здоров'я та майно в разі загрози їх порушення або поновлення їх при порушенні.

Шляхом аналізу чинного законодавства зроблено висновок, що право свідка має недостатнє правове регулювання, що призводить до його невідомості.

Для вирішення цієї проблеми було розроблено механізм правового регулювання заявки про відшкодування витрат та прийняття рішення про відшкодування витрат, а також встановлені права, обов'язки і відповідальність у відповідних правовідносинах. Крім того, було розроблено механізм надання свідку правової допомоги для захисту його законних інтересів, включаючи можливість мати представника для відстоювання своїх інтересів відповідно до закону.

Свідок є головним джерелом інформації для кримінального провадження, але він також є дуже вразливою особою, оскільки може стати об'єктом погроз, шантажу та інших небезпечних методів для того, щоб зробити його свідчення неправдивим. Для того, щоб забезпечити захист свідків і їхніх прав на всіх етапах кримінальної справи, необхідно створити надійну систему захисту, яка гарантуватиме їхню безпеку та підтримку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України [чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 2 серп. 2016 р.]. – К. – 2016. – 372 с.
2. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» №5076-VI від 05.07.2012 р. [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
3. Закон України «Про нотаріат» [Електронний ресурс] / №3426-XII від 02.09. 1993 р. Офіційний вебсайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
4. Основи законодавства України про охорону здоров'я [Електронний ресурс] / № 2801-XII від 19.11.1992 Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
5. Кримінальний кодекс України №2341-III від 05.04.2001 / Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2001. – №25–26. – Ст. 131.
6. Закревська, Т. О. "Правовий статус свідка у кримінальному провадженні." *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету* 48 (2020): 78-82.
7. Слінько, С. В. "Процесуальний статус свідка у кримінальному процесі." (2012).
8. Позняк, Т. А. "ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ СВИДКІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ." *СЕКЦІЯ 7 АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ ПРАВО, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО* (2019): 312.
9. ЧУМАК, Ксенія Олександрівна. "ПРОБЛЕМИ ВИКЛИКУ СВИДКІВ ТА ПОТЕРПІЛИХ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ." *Організаційний комітет* (2016): 586.
10. Палчинська, Лілія Романівна, and Володимир Михайлович Федченко. "ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС СВИДКА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ." *The 8 th International scientific and practical conference "Eurasian scientific discussions" (August 29-31, 2022) Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain. 2022. 305 p.. 2022.*

- 11.Базилевич, О. М. *Процесуальний статус свідка у кримінальному провадженні*. Diss. Тернопіль: ТНЕУ, 2017.
- 12.Фаринник, В. "Виклик слідчим, прокурором, судовий виклик і привід: процесуальні проблеми застосування та шляхи їх вирішення." *Вісник Національної академії прокуратури України* 4 (2014): 77-84.
- 13.СВІДКА, ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ЗДІЙСНЕННЯ ДОПИТУ.
"СМИК СІ ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ЗДІЙСНЕННЯ ДОПИТУ
СВІДКА, ПОТЕРПІЛОГО НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО
РОЗСЛІДУВАННЯ В СУДОВОМУ ЗАСІДАННІ." *НАУКОВИЙ ВІСНИК
ПУБЛІЧНОГО ТА ПРИВАТНОГО ПРАВА* (2018): 193.
- 14.Лушпієнко, В. "Особливості допиту свідка на стадії судового розгляду в кримінальному процесі." *Підприємництво, господарство і право* 3 (2017): 263-267.
- 15.Гутник, Євгенія Степанівна. "ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ СВІДКІВ В СУДОВОМУ РОЗГЛЯДІ." *Актуальні дослідження правової та історичної науки: Матеріали* (2021): 28.
- 16.Рогатинська, Ніна. "Особи, які не підлягають допиту як свідки." *Актуальні проблеми правознавства* 4 (2016): 86-89.
17. Положення про дипломатичні представництва та консульські установи іноземних держав в Україні, затвердженого Указом Президента України від 10 червня 1993 р.
- 18.Якимовський, Л. Л. "Особливості суб'єктивних ознак завідомо неправдивого показання свідка." (2012).
- 19.Мазур, М. Р. "Особливості формування показань свідка в кримінальному провадженні." *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького* 12 (2015): 141-147.
- 20.Лисюк, Ю. В. "Процесуальна фігура свідка у кримінальному провадженні: сучасний стан та перспективи." *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України* 4 (2014): 90-95.